

2022-06-22
S2022/03075 (delvis)

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att se över nuvarande system med personligt ombud till vissa personer med psykiska funktionsnedsättningar

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga och analysera nuvarande system med personligt ombud till vissa personer med psykiska funktionsnedsättningar. Kartläggningen ska omfatta för- och nackdelar med nuvarande system, bland annat lämpligheten i att verksamheten regleras genom en förordning och ett statsbidrag. I uppdraget ingår bl.a. att analysera konsekvenser för den enskilde av att verksamheten är frivillig för kommunerna samt om kriterierna för att beviljas stödinsatsen personligt ombud avgränsar målgruppen på ett ändamålsenligt sätt. I uppdraget ingår även att analysera om dagens system med personligt ombud säkerställer jämlika, jämställda och rättssäkra villkor för målgruppen.

Vid genomförandet av uppdraget bör Socialstyrelsen föra dialog med länsstyrelserna, kommuner, uppdragstagare, regioner, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Socialstyrelsen bör även föra dialog med Sveriges kommuner och regioner (SKR), patient-, brukar-, och anhörigorganisationer samt övriga aktörer som myndigheten finner relevanta för uppdragets genomförande. För uppdraget får Socialstyrelsen under 2022 använda 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2022 uppförda anslaget 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet, anslagsposten 10 Personligt ombud.

Socialstyrelsen ska senast den 30 september 2023 lämna en redovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Redovisningen ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Ärendet

Förordningen (2013:522) om statsbidrag till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud till vissa personer med psykiska funktionsnedsättningar trädde i kraft den 1 augusti 2013. Förordningen reglerar verksamhetens syfte och uppdrag. I förordningen specificeras också villkoren för att få statsbidrag. Det är frivilligt för kommunerna att ha en verksamhet med personligt ombud. En kommun svarar inom ramen för socialtjänsten för verksamheten med personligt ombud.

Under 2021 var det 245 av landets 290 kommuner som erbjöd personligt ombud. Kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud kan ansöka om statsbidrag hos länsstyrelserna. Statsbidrag betalas som delfinansiering (ca 400 000 kronor per helårsanställning) av lönekostnaden för varje ombud som kommunen anställer.

Verksamheten med personligt ombud riktar sig till personer som är 18 år eller äldre, som har psykiska funktionsnedsättningar och betydande och väsentliga svårigheter att utföra aktiviteter på olika livsområden. De enskilda som kan få stöd av personligt ombud ska ha sammansatta och omfattande behov av vård, stöd och service, rehabilitering och sysselsättning samt ha behov av långvariga kontakter med socialtjänsten, primärvården och den specialiserade psykiatrin och andra myndigheter.

Utredningen Framtidens socialtjänst övervägde i betänkandet Hållbar socialtjänst – en ny socialtjänstlag (SOU 2020:47) om ombudsverksamheten skulle omfattas av utredningens förslag till en lagstadgad definition av socialtjänst i socialtjänstlagen. Utredningen konstaterade att det saknas ett tydligt svar i dagsläget. Utredningen föreslog att personligt ombud inte ska omfattas av den definition av socialtjänst som utredningen föreslår, eftersom det varken i lag eller förordning anges att personligt ombud ska erbjudas enligt socialtjänstlagen eller av socialnämnden. Däremot konstaterade utredningen att om kommunen väljer att erbjuda personligt ombud som en insats enligt socialtjänstlagen så kommer det omfattas av begreppet socialtjänst. I Socialstyrelsens meddelandeblad 5/2020 anges att de personliga ombudens fristående ställning är en fördel som tidigare framförts vid uppföljning av verksamheterna. Ett skäl till detta är att det är viktigt att klienter känner förtroende för personligt ombud, ett förtroende som i stor utsträckning är beroende av ombudens självständiga och fristående ställning gentemot myndigheter, socialtjänst och sjukvård.

Riksdagen har gett regeringen till känna (bet. 2021/22: SoU12, rskr. 2021/22:188) att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över systemet med personliga ombud för personer med stora och långvariga psykiska funktionsnedsättningar. Personligt ombud är ett stöd inom ramen för socialtjänsten som kommuner har möjlighet, men inte skyldighet, att erbjuda till personer med omfattande och långvarig psykisk funktionsnedsättning. Detta är i utskottets mening en viktig verksamhet för att ge målgruppen möjlighet att få tillgång till samhällets utbud av vård, stöd och service på jämlika villkor och även få rättshjälp, rådgivning och annat stöd utifrån sina egna önskemål och behov.

Regeringen beräknar att 750 000 kronor kommer att avsättas för 2023 för uppdraget under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget.

På regeringens vägnar

Ardalan Shekarabi

Michael Blom

Kopia till

Statsrådsberedningen/Internrevision
Finansdepartementet/Ba
Regeringskansliets förvaltningsavdelning/Ekol
Länsstyrelserna
Socialutskottet
Sveriges Kommuner och Regioner